

EKOSİSTEME DAİR

TSKB

Ekonomik Araştırmalar

Sayı: 13

Ekim - Aralık 2023

İklim Krizinden Ekosistem Krizine: Neden? Nasıl? Ne Zaman?

İklim Finansmanı:

CBI: İklim Yatırımlarında
Eylemsizliğin Maliyeti
Büyüyor

COP 28 Özel & Müzakerelerden Kalanlar

Bu çalışmanın içeriği TSKB Ekonomik Araştırmalar'ın
süpervizörlüğünde Dr. Onur Bülbül tarafından sağlanmıştır

TSKB Danışmanlık Hizmetleri Hakkında

TSKB olarak Türk zel sektör yatırımlarını tematik kredilerimiz ve yenilikçi finansman ürünlerimizle desteklerken, 35 yıldır sunduğumuz sektör spesifik danışmanlık hizmetlerimizle iş dünyasına ve kalkınmanın tüm aktörlerine katma değer yaratmaya devam ediyoruz. Finansal danışman, mühendis ve ekonomistlerden oluşan danışmanlık ekiplerimizde Türkiye'nin lokomotif sektörlerinde faaliyet gösteren firmalara dönüşüm, gelişim ve sürdürülebilirlik yolculuklarında rehberlik ediyoruz. Çevresel, Sosyal ve Yönetişim odaklı kalkınma konularında sayısal analizlerle iklim değişikliği ve sürdürülebilirlik alanlarında özel çalışmalar gerçekleştiriyoruz.

Ulaşmak için danismanlikhizmetleri@tskb.com.tr

2023 Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.ř. her hakkı mahfuzdur.

Bu doküman Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.ř.'nin yatırım bankacılığı faaliyetleri kapsamında, kişisel kullanıma yönelik olarak ve bilgi için hazırlanmıştır. Bu dokümana dayalı herhangi bir işlem yapılması tarafımızdan öngörülen bir husus değildir. Belirtilen görüşler sadece bizim güncel görüşlerimizdir. Bu raporda yer alan bilgileri makul bir esasa dayalı olarak güncelleştirirken, bu konuda mevzuat, uygunluk veya diğer başka nedenlerle amaca uygunluk tam olarak sağlanamamış olabilir.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.ř. ve/veya bağlı kuruluşları veya çalışanları, burada belirtilen senetleri ihraç edenlere ait menkul kıymetlerle ilgili olarak bir pozisyon almış olabilir veya alabilir; menkul kıymetler üzerinde opsiyonları olabilir veya ilgili diğer bir yatırıma girebilir; bu menkul kıymetleri ihraç eden firmalara danışmanlık yapmış, hissele-
rinin halka arzına aracılık veya yüklenim taahhüdünde bulunmuş olabilir.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.ř. ve/veya bağlı kuruluşları bu raporda belirtilen herhangi bir şirket için yatırım bankacılığı da dahil olmak üzere önemli tavsiyeler veya yatırım hizmetleri sağlıyor veya sağlamış olabilir. Bu raporun ilgili olduğu yatırım fiyatı veya değeri, direkt veya indirekt olarak, yatırımcıların menfaatlerine ters düşebilir. Döviz kurlarındaki herhangi bir değişmenin yatırımın değeri veya fiyatı veya bu yatırımdan sağlanan gelir üzerinde olumsuz bir etkisi olabilir. Geçmişteki performans her zaman gelecekteki performansın kılavuzu olacak demek değildir. Yatırım geliri dalgalanma gösterebilir.

Bu rapor kamuya açık bilgilere dayalıdır. Doğru veya tamam olmayan hiçbir beyan yapılmamıştır. Bu rapor söz ko-
nusu menkul kıymetlerin alınması veya satılması için bir teklif, yorum ya da yatırım tavsiyesi değildir veya bu menkul kıymetlerin alınıp satılmasına yönelik bir teklif için de bir istek veya zorlama değildir. Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.ř. ve kendisiyle bağlantılı olan diğerleri bahsedilen şirketlerin menkul kıymetleriyle ilgili pozisyon alabilirler veya bu menkul kıymetlerle ilgili işlem yapabilirler, ayrıca bu şirketler için yatırım bankacılığı hizmetleri de verebilirler.

Herhangi bir yatırım kararı yatırımcının tamamıyla kendi kişisel seçimine dayanmalıdır. Bu rapordaki bilgiler herhangi bir yatırım tavsiyesi olmayıp, raporda yer alan firmalara yatırım yapılmasından ötürü Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.ř. hiç bir sorumluluk kabul etmez.

Dr. Burcu Ünüvar

**Direktör –
Baş Ekonomist**

e unuvarb@tskb.com.tr

Yaklaşan Etkinlikler

İklim ve Temiz Hava
Konferansı 21-23 Şubat arası
Nairobi’de düzenlenecek.

Economist Impact tarafından
düzenlenen Enerji
Dönüşümü Zirvesi, 4 Mart’ta
Londra’da gerçekleşecek.

O Halde

“İklim Dair’in 13. sayısından merhaba!” ...

...diye başla(ya)mıyorum bu yazıya ve 2019’dan beri kullandığım giriş cümlesini, büyük bir mutlulukla değiştiriyorum. Hadi bir daha deneyelim!

13. sayımızdan, yeni adımızla merhaba!

Hah, şimdi oldu! Çeyreklik dergimiz, artık yeni bir isimle sizlerle buluşacak: **Ekosisteme Dair!**

Bu sayıda hem isim değişikliğinin sebeplerini anlatacağız size, hem de COP 28’i. Ama sanırım daha önemlisi, COP 28 çıktılarını bu isim değişikliği perspektifinden okumanın gerekliliğinden bahsedeceğiz. İşte orası bam teli ve seviyoruz bam teline basmayı!

İktisat eğitimi, bize hiçbir şeyin sabit kalmadığını gösteriyor. Değişimi kucaklamak ve anlamaya çalışmak kadar, değişime liderlik edebilmek de önemli. Bu noktada, kavrayışımız bilgimiz kadar oluyor elbette ve bilgimiz kullandığımız sözcüklere de yansıyor. İhtiyaçlar değiştikçe, bilgimiz genişledikçe sözcüklerimiz de değişiyor. Sözcüklerini değiştirmekten çekinmeyenler, yarını da bu yeni ihtiyaçlar çerçevesinde kurmaktan çekinmeyenler oluyor.

“Küresel ısınma”, 2007’ye kadar önemli bir terimken, sonrasında “iklim değişikliği” ve “iklim krizi”nin manşetlerde daha fazla yer bulduğunu görüyoruz. İklim krizinin yanında biyoçeşitlilik de yakın zamanda ön plana çıkan manşetlerden biri. Lakin gezegenimizin derdi bitmiyor ki. Bize daha bütüncül bir yaklaşım lazım. Sorunların derinliğini ve zamanın aleyhimize işlediğini anladıkça, zihnimizdeki terimler de, yol haritamız da değişiyor. Sürdürülebilirliğin yetersiz kalmasından endişe ediyor, artı değer için onarıcılığı konuşuyoruz. İklim krizini dar buluyor, doğayı ön plana çıkartıyor ve ekosistem krizinden bahsediyoruz. Konunun sürekli ve sadece “risk” üzerinden algılanmasını kabul etmiyor, fırsatları da görmeyi öneriyoruz.

Sanırım topu kanattan ceza sahasına getirme amacım anlaşılmıştır. Evet, yıllar geçiyor, pek çok şey değişiyor, soluk mavi nokta gezegenimiz de insan elinden çıkan bu değişimin sonuçlarını yaşıyor ve bu değişimi yansıtmak da bizlere düşüyor. Nitekim COP 28 de aslında uzunca bir zamandır paydaşlarımıza anlattığımız bu değişimin, tanıttığımız yeni terim setinin bir sağlaması oldu. Daha fazla paydaşla, daha geniş bir bakış açısıyla ve daha fazla alt başlık açarak konuşulacak bir döneme girdiğimiz anlaşıyor. Tam iktisatçıların sevdiği havalar bunlar. Her şeyi tek bir başlık altına, tek bir heybe içine toplamak yok. Tek tek okuyacağız, konuşacağız, çalışacağız, hesaplayacağız, sonrasında da yazacağız, anlatacağız.

O halde, gün bugündür diyor ve “ekosistem”i başlığımıza taşıyarak işaret fişğini ateşliyoruz! Bundan sonraki çalışmalarımızda bu değişikliğin etkilerini elbette göreceksiniz. Sadece iklim sözcüğü çevresinde takılı kalmayalım, doğayı daha fazla konuşalım. Parçası olmadığımız bir sürecin seyircisi gibi davranmayalım, daha aktif politikalar üretelim. Yeni alt başlıklar, daha geniş ve disiplinlerarası bir bakış açısı için yola çıktık. Değişmeyen şey ise elbette veriye dayalı araştırma disiplinimiz ve somut öneri getirme kararlılığımız.

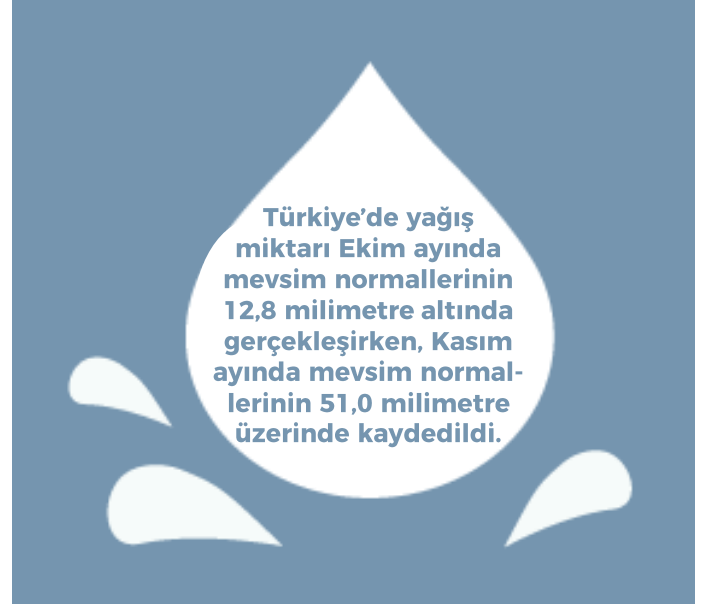
“Ekosisteme Dair”, meslektaşların, okurların, dostların katkı ve görüşleri ile gelişecek kendi yolunu açacaktır. Birlikte yürümek dileğiyle!

Ekosistem Krizi: Neden?

Dünyanın iklim krizinin ekonomik, sosyal ve çevresel alanlardaki etkilerini de hissetmeye başladığı bu dönemde, yaşanan krizin asıl nedenini sorgulamanın zamanı geldi de geçiyor. Yaşadığımız şey sadece bir iklim krizi mi yoksa iklimin de bir parçası olduğu daha büyük bir krize mi tanıklık ediyoruz? Mesela arazi tahribatına ve ormansızlaşmaya yol açan arazi kullanım pratiklerimiz ya da okyanus ekosistemlerini boğan plastik bağımlılığımızın sonuçları iklim değişikliği kaynaklı mı? Eğer öyle değilse mevcut krizi nasıl adlandırmalıyız? Yaşadığımız şey yoksa bir “ekosistem krizi” mi? İklimin yanı sıra gezegenimizin de mi [sınırlarını](#) zorluyoruz? Ya da arazi sistemleri, okyanuslar, tatlı sular, nesli tükenmekte olan türler ve iklim gibi birbirine bağlı sistemlerin çökmesiyle sonuçlanabilecek bazı dönüm noktalarını ([tipping points](#)) mı aşmak üzereyiz? Sağlıklı bir gezegende refah içinde yaşamak için ele almamız gereken bu değişimin çevresel, ekonomik ve sosyal yansımaları neler?

Ekosistemler, yaşayan gezegenimizin birbirine bağlı dinamiklerinin omurgasını oluşturuyor. Ekosistem terimi yaşayan organizmalar ve içinde bulundukları hava, kara veya su gibi fiziksel çevreler arasındaki karmaşık ve birbirine bağlı [ilişkiyi](#) ifade ediyor. Ekosistemler deniz, karasal ve tatlı su gibi değişik özellikler ve boyutlar gösteren birimlerle tanımlanmakta. Okyanus gibi devasa ortamlarda veya bir su tanesi kadar küçük bir çevrede de bulunabiliyorlar. Ortak özellikleri ise bildiğimiz şekliyle yaşamı sürdürülebilir kılan yapı taşları içindeki ve birbiri arasındaki hassas dengeyi sağlamaları. Sağlıklı ve dayanıklı ekosistemler karbon yutakları gibi görevlerin yanı sıra yağış ve sıcaklık dağılımlarını düzenleme gibi işlevlerle iklimi de [düzenlemekte](#) ve dolayısıyla iklim dengeleme işlevinin de bir ekosistem hizmeti olmasına neden olmakta.

Ancak maalesef insanlık, sanayi devrimi sonrasında belki de doğanın parçası olduğunu unutup, doğayı üretimin ücretsiz bir girdisi olarak konumlayarak ekosistemin sağlıklı işleyişine müdahalede bulunuyor. Bu müdahale küresel ısınmayı artıran ve iklim değişikliğine yol açan sera gazı salımlarımızın çok daha ötesine geçen bir boyutta gerçekleşiyor. İlginç olan ise gezegenimizin 4,3 milyar yıllık tarihini 24 saatlik bir zaman dilimine yerleştirsek, doğa ve tarih sahnesine ancak son 1,5 saniyede [çıkan](#) insanlığın kendi eliyle yarattığı ekosistem krizinin, World Wildlife Fund’a (WWF) göre Dünya’yı [altıncı](#) büyük yok oluşa doğru sürüklüyor olması.

Hal böyle olunca gezegenimizle ve doğayla olan ilişkimizi düzeltmek de bize düşüyor. Bu yönde atılacak ilk adım ise bugün artık salt iklim boyutunun ötesine geçen karmaşık ve birbirine bağlı ekosistemler krizine tanık olduğumuzu kabul etmekten ve bu yolda önce dünyamızı içinde iklim boyutunun da yer aldığı birbirine bağlı tek bir ekosistem olarak görmek ve buna göre hareket etmekten geçiyor. İşte tam da bu nedenle biz artık içinde bulunduğumuz süreci iklim krizinin de dahil olduğu bir “ekosistem krizi” olarak adlandırıyoruz. Bundan sonra nasıl ilerlememiz gerektiği ise bir başka başlığın konusu.

Doğa Negatif Finansmandan Kaçınmak Gerek

Birleşmiş Milletler Çevre Programı'nın (UNEP) COP 28 sırasında yayımladığı Doğa İçin Finansmanın Durumu raporu, ormanların yok edilmesi veya sulak araziler ile diğer doğal yaşam alanlarının tahrip edilmesi gibi doğa üzerinde doğrudan olumsuz etkileri olan faaliyetlerin her yıl milyarlarca dolarlık yatırım çektiğini belirtiyor. Hem kamu hem de özel sektör tarafından yapılan bu yatırımlar, rapora göre 2022 yılı itibarıyla yaklaşık 7 trilyon dolara ulaşmış durumda. Öngörülebilir bir iklimin düzeninin yanı sıra toprak ve doğa sağlığını da destekleyen doğa temelli çözümlere (Nature Based Solutions-NbS) yapılan yatırım miktarı ise, aynı yıl yaklaşık 200 milyar dolar ile nispeten yetersiz.

Rapora göre inşaat, elektrik sağlama hizmetleri, emlak, petrol, doğal gaz ile gıda ve tütün sektörleri doğaya olumsuz etkileri olan finansmanı çeken sektörlerin başında geliyor. Rapor, tarım, fosil yakıtlar, balıkçılık ve ormancılık alanlarındaki çevreye zararlı sübvansiyonların 2022'de 1,7 trilyon dolara ulaştığını gösteriyor. Bu rakam NbS için ayrılan finansmandan on kat büyük bir kamu finansmanı akışına işaret ediyor.

Rapor ayrıca, küresel ısınmanın 1,5°C ile sınırlandırılmasına ilişkin Rio Sözleşmesi hedeflerinin ve 2030 yılına kadar arazi tahribatının dengelenmesi adına kara ve denizlerin en az %30'una dokunulmaması yönündeki Küresel Biyoçeşitlilik Çerçevesi hedefine ulaşılabilmesi için yıllık finans akışının üç katına çıkarılması gerektiğini ifade ediyor. Bu amaca dönük olarak, doğa temelli çözümlerin mevcut 200 milyar dolar seviyesinden 2030 yılına kadar 542 milyar dolara, 2050 yılında ise 737 milyar dolara çıkması gerektiği tahmin ediliyor.

Rapor, yaşamın sürdürülmesinde kritik öneme sahip olan ekosistem hizmetlerinin devam edebilmesi için doğanın dayanıklılığını güçlendirme çabalarının doğa için olumlu sonuçları teşvik edecek yatırımları gerektirdiğini vurguluyor. UNEP, bu çabaların sadece NbS yatırımlarının artırılmasını değil, aynı zamanda yatırım kararlarımızın doğaya olabilecek olumsuz etkilerden kaçınılmasına yönelik bir bakış açısının hayata geçirilmesini içerdığını ifade ediyor.

COP28UAE

COP 28 Özel

Dr. Feridun Tur
TSKB Ekonomik Araştırmalar

 turf@tskb.com.tr

Birleşmiş Milletler (BM) İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında düzenlenen Taraflar Konferansı'nın (COP - Conference of the Parties) 28'incisi Dubai'de gerçekleşti. Bu yıl toplantılarda resmi müzakerelerin ötesinde ikili bir kırılma gözlemledik. Görüşlerimizi "Marakeş'ten Dubai'ye Yapısal Kırılmanın İzleri: COP 28'de Resmi Müzakerelerin Ötesinde Ne Oldu?" çalışmamızda [paylaşmıştık](#). Burada da kısa bir özete yer veriyoruz.

İklim finansmanı açığının kapatılması sürecinde Çok Taraflı Kalkınma Bankaları'nın (ÇTKB) yeniden yapılandırılmasının istendiği [biliniyordu](#). TSKB Ekonomik Araştırmalar olarak biz de reform çağrılarını ve ilerlemeyi [izledik](#), yayınlarımızda [yer verdik](#). Bu çağrıların vücut bulmaya başladığı tarih ise IMF-Dünya Bankası'nın Ekim ayında Marakeş'te gerçekleştirdiği yıllık toplantılar oldu. Dünya Bankası (DB), yeni başkanı Ajay Banga liderliğinde önümüzdeki dönemde evrileceği yöne ilişkin somut perspektif değişimini paylaştı. Bu değişimi 2 başlık altında ele alabiliriz: **kalkınma finansmanında model değişimi ve odağın genişlemesi**.

COP 28'de kalkınma finansmanındaki **model değişiminin** daha belirgin hale geldiği bir mecra oldu. Birleşik Arap Emirlikleri'nin 30 milyar dolar tutarında bir yatırım fonu kurduğunu açıklaması, sermaye piyasası araçlarının kalkınma finansmanı mimarisine dahil olmasına yönelik kayda değer bir örnek. Dünya çapında 10 adet ÇTKB'nin COP 28 kapsamında yayımladığı ortak açıklamada "ülke platformları" üzerinden fonlamanın destekleneceği açıklaması da bu resmi tamamlayan bir yaklaşım sergiliyor.

Gönüllü Karbon Kredileri piyasaları da tüm eleştirilere rağmen kalkınma finansmanının değişen mimarisinde önemli bir aktör olmaya aday. ABD'nin güncel durumu paylaştığı Enerji Dönüşüm Hızlandırıcısı ve DB'nin 15 ülkenin ormanlarını koruması karşılığında çıkarmayı planladığı [karbon kredileri](#) bu alandaki örnekler. Bu çabalar sonucunda karbon kredileri piyasalarının

işlerliğinin artırılması ve sermaye piyasası yatırımcıları aracılığıyla gelişen ülkelerin yeşil dönüşüm süreçlerine fon sağlanmasına hizmet etmesi bekleniyor.

COP 28'de kalkınma finansmanının **odağındaki genişlemeye** ilişkin öğeler de dikkat çekiciydi. Ekim ayında Marakeş'te DB, vizyonunu ve misyonunu yeniden tanımlamış ve perspektifinin içine "yaşanabilir bir dünya" ibaresini eklemişti. Ancak 'yaşanabilir bir dünya' kurmak iklim krizi kapsamındaki azaltım ve uyum ihtiyacının ötesinde bir kavrayış getirirken, aynı zamanda iklim krizi yaklaşımının sınırlarına işaret ediyor.

COP 28'de gerçekleşen oturumlardaki tartışmaların da iklim odaklı yaklaşımın sınırlarına işaret ettiğini gözlemledik. Kavramsal çerçeve hali hazırda tartışılıyor, üretiliyor ve gelişiyor. Ekosistem, doğa, biyoçeşitlilik, kirlilik, gezegensel sınırlar kavramlarının birbirleriyle geçişken şekilde kullanıldığını da gördük. Zamanla bu kavram setindeki alt tanımlamalar netleşecektir.

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) "doğa+" bir ekonomiye geçişle ilgili bir yaklaşım [dokümanı](#) açıklarken, ÇTKB'ler "doğa+" finansmanın izlenme metodolojisine ilişkin ortak prensipler [dokümanı](#) yayımladı. Amaçtaki bu değişimin henüz ilk adım olduğu, kalkınma finansmanının odağında yapısal bir kırılmaya neden olacağı anlaşılıyor. Artık yeşil projelerin finansmanından yeşil ekonominin finansmanına odaklanılması gerektiği ifadesi konunun özüne dokunan bir vurgu olarak not edilebilir.

Sonuç olarak COP 28 kalkınma finansmanında yaşanan ikili kırılmayla öne çıkarken kredi temelli fonlamanın ötesine geçileceğine, ekosistem krizinin gerektirdiği yatırımlardaki fonlama açığının sermaye piyasalarından kaynak aktarılmasıyla hafifletilmeye çalışılacağına işaret ediyor. Diğer bir ifadeyle fonlamanın odağı genişliyor, iklim krizi kavramsallaştırmasının yetersizliği-nin altı çiziliyor ve doğa+ vurguları dikkate alan, gezegenimizi onarmaya odaklı bir anlayış gelişiyor.

COP 28'de Müzakerelerden Kalanlar

Can Hakyemez

TSKB Ekonomik Araştırmalar

e hakyemez@tskb.com.tr

30 Kasım-12 Aralık tarihlerinde Dubai'de gerçekleşen COP 28'i yerinde izledik. İlk gün yapılan anlaşmalar ile hareketli başlayan COP 28, bazı yönlerden başarılı bazı yönlerden ise başarısız bir COP olarak kaydedildi.

COP 28'in en önemli sonuçlarından biri Paris Anlaşması'nda taahhüt edilen hedeflere ulaşma yolunda atılan adımların ilerleyişinin beş yılda bir kayda alındığı Küresel Durum Değerlendirmesi'nin yayımlanması oldu. Değerlendirme azaltım (mitigation), uyum (adaptation) ile uygulama ve destekte genel bir ilerleme olduğunu kabul ederken, bu ilerlemelerin Paris Anlaşması hedeflerine ulaşma yolunda yeterli olmadığına işaret etti.

Bir diğer önemli kazanım, "fosil yakıt" konusunun "Fosil kaynaklı enerji sistemlerinden, bilime uygun bir şekilde 2050 yılına kadar net sıfır emisyonu ulaşmak adına 2030'a kadar eylemlerin hızlandırılması yoluyla adil, sistemli ve eşitlikçi bir şekilde uzaklaşma (transition away)" ifadesiyle ilk kez sonuç metninde yer alması idi. Diğer taraftan sonuç metninde dikkat çeken bazı ifadeler;

- 2030 yılına kadar küresel yenilenebilir enerji kapasitesinin üç katına ve enerji verimliliği ortalama yıllık iyileştirme oranının iki katına çıkarılması,
- Emisyon azaltım teknolojisine sahip olmayan (unabated) kömür santrallerinin aşamalı olarak azaltılmasına yönelik çabaların hızlandırılması,
- Yenilenebilir enerji ve nükleer enerji kaynaklarının hızlandırılmasının yanı sıra öncelikle emisyonların azaltılmasının zor olduğu sektörlerde karbon yakalama, kullanma ve depolama gibi teknolojiler ile birlikte düşük karbonlu hidrojen üretimi de dahil olmak üzere sıfır ve düşük emisyon teknolojilerinin hızlandırılması,
- Enerji yoksulluğunun giderilmesi veya adil geçiş destek olmayan verimsiz fosil yakıt sübvansiyonlarının mümkün olan en kısa sürede aşamalı olarak kaldırılması oldu.

Kayıp ve Zarar Fonu'nun kurulması da COP 28'de atılan önemli adımlardan biriydi. İlk günden itibaren gelen katkılarla kayıp ve zarar fonuna toplamda 800 milyon dolara

yakın bir bağış yapıldı. Ancak bu rakam kırılgan ülkelerin ihtiyacını karşılamaktan çok uzak.

Tema günlerinde ise bildirgeler imzalandı. Bunlar arasında tarım, gıda ve iklim bildirgesi, iklim ve sağlık bildirgesi ile hidrojen bildirgesi ön plana çıktı.

Tarım, gıda ve iklim bildirgesi, 159 ülke tarafından imzalandı. Bildirge, iklim değişikliğinin getirdiği zorunluluklara karşı tarım ve gıda sistemlerinin acilen uyum sağlaması ve dönüşmesi gerektiğinin altını çiziyor.

140 ülkeden daha fazla ülkenin imzaladığı iklim ve sağlık bildirgesi ile sağlık sektöründeki emisyonların azaltılması için sektörler arası iş birliğinin artırılması hedefleniyor. Bildirge, iklim krizinin sağlık üzerindeki etkilerini ele alacak sistemler kurulması gerekliliğini ön plana çıkarırken, hava kirliliğinin yarattığı sorunlara da çözüm bulmaya yönelik ortak çalışmaların yapılmasını hedefliyor.

Hidrojen bildirgesi ise, 37 ülke tarafından imzalandı. Bildirgenin amacı yenilenebilir ve düşük karbonlu hidrojen üretiminde küresel pazar oluşturulması için bir sertifikasyon programı başlatmak. Bildirge ile hidrojen potansiyelinin dünya genelinde kullanılması için iş birliklerinin önünün açılması hedefleniyor.

Sonuç metni ve imzalanan bildirgeleri ile ilginç bir COP'u daha geride bıraktık. Darısı Bakü'de gerçekleşecek COP 29'un başına...

Ekosistem Krizi: Nasıl?

İnsanlığın da bir parçası olduğu ekosistemler farklı türler arasındaki hassas dengeler üzerine [kurulu](#). Eylemlerimiz ekosistemlerin işleyişini etkilemekle kalmıyor aynı zamanda bu işleştikten etkileniyor. Ancak ekolojik kaynakları kullanım hızımız mevcut üretim ve tüketim kalıplarımız nedeniyle iyice artmış durumda ve günümüzde insanoğlu bir yılda ekosistemlerin yenileyebileceğinden %70 daha fazla doğal kaynak [tüketiyor](#). Bu durum yaşam tarzımızın neden sürdürülemez olduğunu da açıklıyor. Dolayısıyla sadece sürdürülebilir bir yaşam tarzına geçişte değil aynı zamanda doğayı onarıcı eylemleri hayata geçirme konusunda üzerimize büyük sorumluluk düşüyor.

Bu sorumluluk tedarik zincirlerimizde, enerji sistemlerimizde, iletişim ağlarımızda veya ulaştırma sistemlerimizde devrimsel dönüşümler yaparak iklim krizinin en yıkıcı etkilerinin önlenmesi ve mevcut krize uyum sağlanması gibi çabalarımızın ötesinde bir sorumluluk. Bu sorumluluk eylemlerimizin iklimin de ötesinde zarar verdiğimiz ve bozmaya devam ettiğimiz ekosistemlere etkisi olduğunu kabullenme, zararı sınırlamanın ötesinde doğaya geri verme, yani artık “doğa pozitif” (nature positive) olmayı gerektiriyor.

Doğa pozitif çözümler, yeşil dönüşümün doğa üzerinde bıraktığı istenmeyen izlerini de dikkate alarak hayata geçirme çabalarını ifade ediyor. Örneğin güneş ve rüzgâr enerjisi emisyon azaltımı için önemli fırsatlar sunarken, güneş panellerinin kurulduğu arazideki biyoçeşitliliğe [etkileri](#) veya deniz üstü türbinlerinin okyanus ekosistemleri üzerindeki [etkilerini](#) düşünüyor muyuz? Güneş panellerini arazi veya su yerine şehirlerdeki açık otopark alanlarının üzerine kursak mesela, daha iyi olmaz mı? Ulaştırma sistemlerimizin elektrifikasyonu yolunda canhıraş çalışırken pillere enerji sağlayan kritik minerallere talep artıyor, bir yandan da kritik mineral kaynakları azalıyor. Bu soruna çözüm olarak derin deniz [madenciliği](#) önemli bir seçenek olarak ortaya çıkıyor. Zira suyun binlerce metre altında milyonlarca yıldır yatan kayalarda bu mineraller, bizde de onları çıkaracak teknoloji var. Peki kaçımız, hakkında çok az şey bildiğimiz derin deniz ekosistemlerinin zarar görmesi riskinden ve bunun başka ekosistemler üzerinde nasıl etkileri olabileceğinden haberdar?

Benzer örnekler çoğaltılabilir. Lafın kısısı, karayla, suyla, diğer türlerle ve hatta gezegenimizin kalabalık yörüngesi nedeniyle uydularımızın çarpışması sonucu gökyüzündeki gözlerimizi kaybetme riskimiz olan [uzayla](#) olan ilişkimizde devrim şart. Bu devrim, mevcut şartlarda iklim nötrlük kavramının ekosistem krizinin çözümünde yetersiz kalması nedeniyle bundan böyle doğa pozitif çözümlere yönelmemizle mümkün.

Dolayısıyla bu varoluşsal tehdide nasıl cevap vereceğimizi doğa ile olan ilişkimizi daha iyi anlamaktan, yaşanan krizi doğru tanımlamaktan ve ürettiğimiz çözümleri dönüştürecek politikalar tasarlamaktan geçiyor. Yani bir ekosistem krizi yaşadığımızı fark etmek ve yatırım kararlarımızı yeniden düşünerek, üretim ve tüketim kalıplarımızı iyileştirerek ve kalkınma politikasını doğa temelli düzenleyerek doğa pozitif olmaya başlamak şart.

Ekosistem Krizi: Ne Zaman?

Gezeganimiz tarihi boyunca son 450 milyon yılda yaşanan beş kitlesel [yok oluş](#) da dahil olmak üzere pek çok önemli değişim geçirmiş. Ancak, "[Büyük İvmelenme](#)" olarak da tanımlanan içinde bulunduğumuz çağ ekosistemlerin insan eylemleri nedeniyle artık baş döndürücü bir hızda değiştiği bir dönem. Mesela 1950'li yıllardan bu yana küresel nüfus üç katına çıkarken insan faaliyetleri neticesinde atmosferdeki karbondioksitin dörtte üçü aynı dönemde birikmiş.

Biz dünyayı doldururken gıda üretimimizden enerji tüketimimize, arazi ve su kullanımımızdan ulaştırmamıza, yani kısaca şehirleşme ve sanayileşmemize neden olan ve aslında daha uzun süre hayatta kalmamızı sağlayan faaliyetlerimiz de gezegenimizde iz bırakıyor. Yapılan [çalışmalar](#), grafikte de görülebileceği üzere, 2023 yılı itibarıyla dünyamızı dengeli ve dayanıklı kılan dokuz sistemden altısının sağlıklı işledikleri sınırların ötesinde zorlandığını ortaya koyuyor. Gezegenel

sınırlar (planetary boundaries) olarak adlandırılan bu dokuz sistem dünyanın karmaşık biyofiziksel yapısının temel taşları ve bu sınırlarının aşılması geri dönülemez çevresel, dolayısıyla ekonomik ve sosyal etkilere yol açabilir. Yani, artık kaynakların sürdürülebilir kullanımının ötesinde, doğanın onarılmasına ihtiyaç duyuyoruz.

Aşıldığı belirlenen bu altı gezegenel sınır (i) iklim değişikliği, (ii) biyosfer bütünlüğü, (iii) arazi sistemi değişimi, (iv) tatlısu değişimi, (v) biyokimyasal döngüler, ve (vi) insan eli ile doğayla tanıştırılan mikro plastikler, tarım ilaçları ve nükleer atıklar gibi "yeni varlıklar".

Stratosferik ozon tabakasının incelməsi, atmosferik aerosol miktarı ve okyanus asitliliği olarak tanımlanan diğer üç sınır ise zorlanmakla birlikte halen sınırlar içinde.

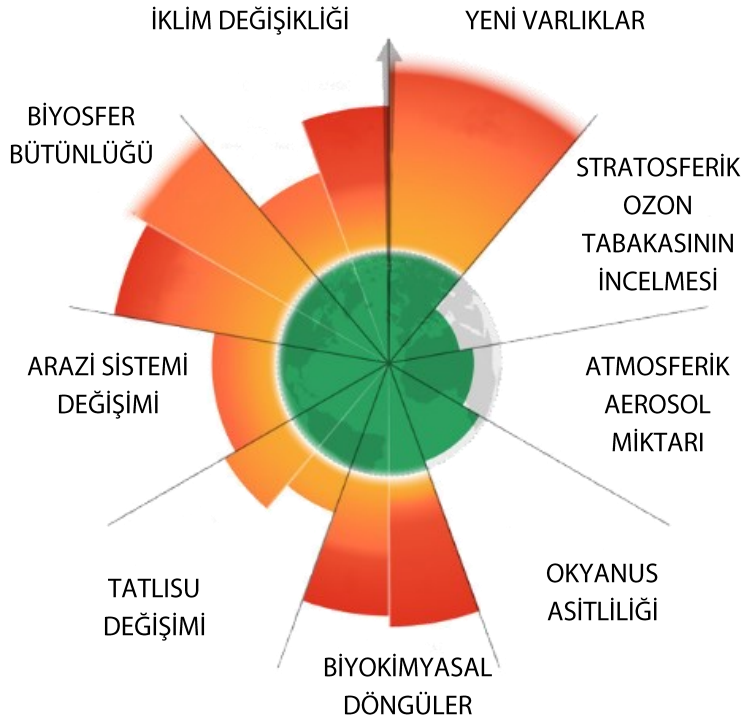
Böyle bir bakış açısı mevcut ekosistem kriziyle baş etme sürecinde politika seçeneklerimizi yeniden düşünmeyi gerektiriyor. İklim politikası açısından değerlendirildiğinde mesela, belki de bir birim karbon salımına karşılık belirlediğimiz fiyatı salınan karbonun

sadece küresel ısınmaya etkisini değil, dünyanın daha geniş dinamikleri üzerindeki etkisini de dikkate alarak belirlemek gerekecek. Dahası, mevcut krizi, iklimin de ötesinde bir ekosistem krizi olarak değerlendirmek, yeşil dönüşümü doğayı feda etmeden gerçekleştirmenin yollarını aramak anlamına geliyor. Ayrıca sürdürülebilirlik kavramına bakışımızı da artık değiştirmek gerekiyor.

Bizler de ekosistemin bir parçasıyız ve eylemlerimiz ekosistemin işleyişini elbette etkiliyor. Bu karşılıklı etkileşim, hem

doğayı hem de bizi dönüştürüyor. İşte bu nedenle biz ekonomi politikası tasarlarken bu farkındalık ile 'ekosistem onarıcı etken ekonomi politikaları'nı [öneriyoruz](#). Çünkü bu dünyanın yaşanılabilir kalması için üzerimize düşen sorumluluk büyük. Dünyanın bizden önce beş toplu yok oluş geçirdiğini ve hala hayatta olduğunu düşününce yavaş yavaş tükenenin aslında dünya değil de biz olduğumuz anlaşılıyor. Velhasıl vakit harekete geçme vakti. Şimdi!

2023 Gezegen Sınırları

6 Sınır Aşıldı

Kaynak: Stockholm Resilience Center, TSKB Ekonomik Araştırmalar

Doğa İçin Borç Takası Mı?

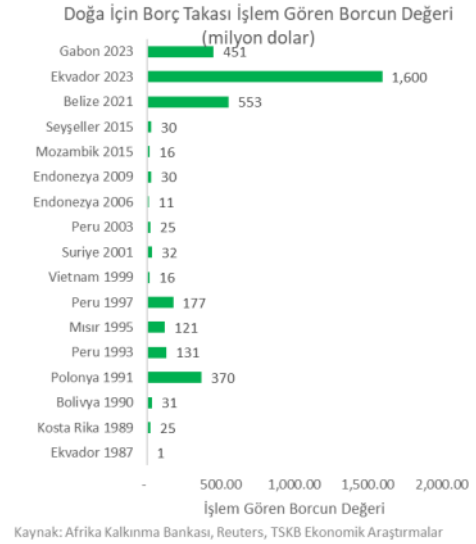
Fosil yakıtlardan uzaklaşma sürecinin başlamasına ilişkin ifadeler ile kayıp ve zarar mekanizmasının hayata geçirilmesi gibi COP 28'in başarılı sonuçları arasında sayılabilecek bir diğer gelişme de iklim krizinin ötesine geçen ve doğayı içeren bir iklim finansmanı mekanizmasının ön plana çıkarılması oldu. Haziran ayında Paris'te düzenlenen Yeni Küresel Finansman [Paktı](#) Zirvesi'nde (Summit for a New Global Financing Pact) gündem olan ve iklim finansmanını doğal kaynakların korunması çerçevesinde dönüştürmeyi hedefleyen "doğa için borç" (debt-for-nature) [girişimi](#), çok taraflı kalkınma bankaları ve belli başlı iklim fonları tarafından COP 28'de duyuruldu.

Esasen 1980'li yılların sonlarından bu yana kullanılmakta olan "doğa için borç takası" (debt for nature swap) [mekanizması](#) kapsamında halihazırda 150'ye yakın anlaşma mevcut. Söz konusu finansman aracı gelişmekte olan ülkelerin, ekosistemlerin korunmasına yönelik faaliyetlerinin güçlendirilmesi şartıyla borç yüklerinin azaltılmasını amaçlıyor. Doğa için borç takası mekanizması temel hatları itibarıyla gelişen ülke borçlarının daha uzun vade ve daha uygun faizlerle yeniden yapılandırılması, böylece açılan mali alan ya da sağlanan kaynakla doğayı koruyarak sürdürülebilir ekonomik faydalar yaratmayı hedefleyen alanlara yatırım yapılmasını ifade ediyor. Bu mekanizma ile çok taraflı kalkınma bankalarınınca garanti altına alınan çevre etiketli tahviller daha uygun fiyatlandırılabilir.

Bu takas yönteminin gelişen ülkelerin mevcut 2,2 trilyon dolarlık borcunun yaklaşık üçte birine denk gelen 800 milyar dolarlık bir büyüklüğe ulaşma potansiyeli olduğu

tahmin edilmekte. Söz konusu piyasa 1987 yılında Ekvador'a sağlanan 1 milyon dolarlık borç takası imkanından bu yana, 2021 yılında Belize için sağlanan 552,9 milyon dolar, 2023'te Ekvador için 1,6 milyar dolar ve yine aynı yıl Gabon için 450,5 milyon dolarlık takas imkânı ile hızla büyümekte.

Halihazırda Amerikalılar Arası Kalkınma Bankası (Inter-American Development Bank) ve ABD Uluslararası Kalkınma Finansmanı Kurumu (U.S. International Development Finance Corporation) tarafından öncülük edilen girişimin Asya Kalkınma Bankası, Afrika Kalkınma Bankası, Fransız Kalkınma Ajansı, Avrupa Yatırım Bankası, Yeşil İklim Fonu (Green Climate Fund) ve Küresel Çevre Fonu'nu (Global Environmental Facility) kapsayacak şekilde genişlemesi ve Ocak ayında çalışmalarına başlaması bekleniyor.

Ulaştırma Sektöründe Dönüşüm İvme Kazanıyor

Uluslararası Enerji Ajansı'nın (IEA) yıllık Küresel Elektrikli Araç (EV) Görünümü raporu, elektrikli otomobil pazarının katlanarak büyüdüğünü ve satışların 2022'de 10 milyon adedi aştığını belirtiyor. 2023 yılı için EV satış tahmini ise bir önceki yıla göre yaklaşık %35 oranında bir artış ile 14 milyon adet. Elektrikli otomobillerin toplam otomobil satışları içindeki payı 2022'de %14'e yükselmiş durumda. 2020'de %5 civarında olan bu oran, 2021'de %9 seviyelerinde gerçekleşmişti. Dünyada mevcut elektrikli otomobillerinin yarısından

fazlasına ev sahipliği yapan ve en büyük EV pazarı olan Çin'i sırasıyla Avrupa ve ABD takip etmekte. ABD'de geçtiğimiz yıl %55 oranında artış gösteren elektrikli araç satışlarında araç başına 7.500 dolara varan sübvansiyon sağlayan Enflasyonu Düşürme Yasası (IRA) rol oynamakta. Yasa, ABD'de emisyonların büyük kısmından sorumlu olan ulaştırma sektörünü dönüştürmeye başlamış durumda. EV sübvansiyonları, 2022 yılında bir önceki yıla göre yarıdan fazla artış göstererek 425 milyar dolar seviyesine ulaşan küresel elektrikli

otomobil harcamalarının %10'una tekabül ediyor. Dolayısıyla karayolu taşımacılığının elektrifikasyon maliyetinin daha ziyade tüketiciler tarafından karşılandığı anlaşıyor. Bu dönüşümün sadece karbon emisyonları üzerinde değil, aynı zamanda COP 28'de mutabık kalınan fosil yakıtlardan "uzaklaşma" amacı üzerinde de önemli yansımaları mevcut. IEA, genişleyen EV pazarının küresel petrol talebini 2030 yılı itibarıyla günde 5 milyon varil azaltacağını öngörüyor.

İklim Finansmanı

CBI: İklim Yatırımlarında Eylemsizliğin Maliyeti Büyüyor

İklim Politikaları İnisiyatifi (Climate Policy Initiative – CPI), Küresel İklim Finansmanı Görünümü 2023 [raporunu](#) yayımladı. Rapora göre, 2021 ve 2022 yıllarında ortalama küresel iklim finansmanı akımı 1,26 trilyon dolar seviyesinde gerçekleşti. Önceki iki yıllık döneme oranla %94'lük bir artış yakalanırken, bunda özellikle yenilenebilir enerji ve ulaştırma sektörleri azaltım (mitigation) yatırımlarında görülen 439 milyar dolarlık yükseliş önemli rol oynadı. Metodolojik iyileştirmeler ve yeni veri kaynakları ise 173 milyar dolar tutarında bir katkı yaptı. 2021 ve 2022 yıllarında kaydedilen büyümeye karşın mevcut finansman akışı küresel GSYH'nin yalnız %1'ine tekabül ediyor.

CPI hesaplamalarına göre, küresel ısınmayı 1,5°C derece ile sınırlandırmak için gereken iklim finansmanı 2030 itibarıyla yıllık 9 trilyon dolar olacak. Bu rakam, mevcut seviyelerin 7 kat üzerine çıkılması gerektiğini gösteriyor. Bununla beraber raporda 1,5°C derece hedefiyle uyumlu iklim yatırımlarını zamanında gerçekleştirmemenin bedelinin çok daha ağır olacağı vurgulanıyor. 2025-2050 yılları arasında ihtiyaç duyulan iklim finansmanı CPI tarafından 266 trilyon dolar olarak hesaplanıyor. Buna karşın küresel ısınmanın hedefi aştığı senaryonun getirdiği ilave ekonomik bedelin yaklaşık 1,3 katrilyon dolar olması öngörülüyor. Raporda bu tutarın sermaye kayıpları, doğa ve biyoçeşitlilik kayıpları ile olası çatışma ve göç hareketlerinden doğan zararları içermediğinden dolayı eksik bir değerlendirme olabileceği de ifade ediliyor.

Rapor iklim finansmanında yeterli büyüme görülmemesinin yanında coğrafi dağılımın da yeteri kadar sağlıklı ol-

Türkiye'de ortalama sıcaklık Temmuz ve Ağustos aylarında sırasıyla mevsim normallerinin 0,7° ve 2,0° üzerinde gerçekleşti.

Ekosistem 101

Ekosistem Hizmetleri

ekosistemlerin hayata, doğaya, sosyal ve ekonomik refaha yaptıkları doğrudan veya dolaylı katkı

İstilacı Türler

belirli bir ekosisteme ait veya onun doğal bir parçası olmayan ve yerleştikleri bölgeye ekonomik ve çevresel olarak zarar veren organizmalar

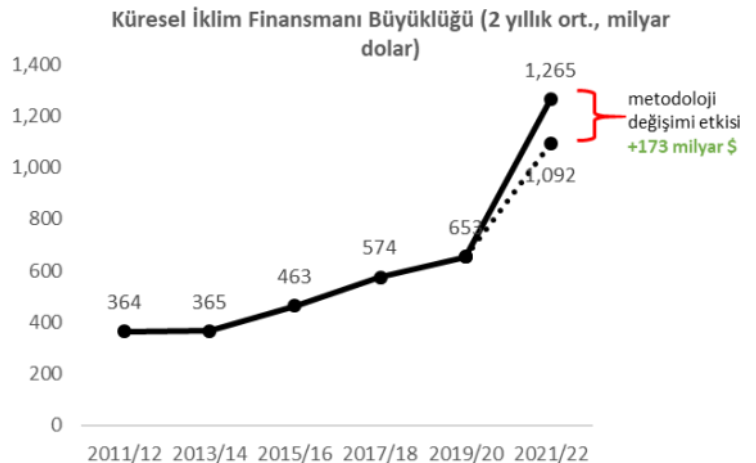
Doğa Pozitif

doğaya verilen zararın durdurulması ve geri çevrilmesi yolu ile doğanın, gezegenin ve toplumun dayanıklılığının güçlendirilmesi

Karbonun Sosyal Maliyeti

her bir ilave ton karbondioksit salımının ekonomi, toplum ve çevre üzerinde yarattığı toplam hasarın parasal olarak tanımlanması/hesaplanması

madığına yer veriyor. Yüksek emisyon seviyelerine sahip birçok ülke ile büyük iklim risklerine maruz ülkelerin ihtiyaçlarını karşılamak konusunda gerekli ilerlemenin kaydedilmediği vurgulanan raporda ayrıca iklim değişikliğinden en çok etkilenen 10 ülkenin 2000-2019 yılları arasında toplam iklim finansmanının yalnızca %2'sini (23 milyar dolar) alabilmiş olmasına dikkat çekiliyor.

Kaynak: CPI, TSKB Ekonomik Araştırmalar

İklim Adaleti

Bir Başka Dönüşen Alan: İklim Davaları

İklim davaları, ekosistem krizinin bireysel, toplumsal ve ekonomik etkileri bağlamında en hızlı gelişen alanlardan biri. İşin bu hukuki boyutu, bağlayıcı etkisiyle yaşam tarzımızda değişiklikler yapmayı zorunlu kılarken, bağlayıcı olmayan yönleriyle de pek çok alışkanlığımızı değiştirmemize yol açabiliyor.

UNEP ve Columbia Üniversitesi tarafından hazırlanan bir [rapora](#) göre küresel seviyede iklime ilişkin görülen hukuki davalar 2017 yılında 884 adetten 2022 yılı sonu itibarıyla yaklaşık 2.500 adede çıkmış. İklim davalarının tarafları hükümetleri, özel şirketleri, yerel yönetimleri, gençleri, yaşlıları ve kırılgan toplulukları temsil eden sivil toplum örgütlerini ve hatta bireyleri kapsayan geniş bir yelpazede yer alıyor. Davalar uluslararası, bölgesel ve ulusal seviyeler dahil her yetki alanında görülüyor ve çok çeşitli konuları kapsıyor.

Örneğin hükümetler, bir yandan uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan düzenleme yükümlülüklerini yeterince sıkı uygulamadıkları veya insan hakları ve sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı gibi vatandaşlarının anayasal haklarını göz ardı ettikleri gibi nedenlerle [dava](#) edilirken, diğer yandan düzenleyici yetkilerini ekonomik kazanç pahasına uyguladıkları gerekçesiyle şirketlerce mahkemeye veriliyor. Şirketler ise yetersiz iklim planları veya hedefleri, net sıfır olma yolunda emisyonlarına ilişkin gerçeği yansıtmayan beyanları veya operasyonlarının iklim üzerindeki olumsuz

etkilerinin yol açtığı tazminat talepleri gibi nedenlerle dava ediliyor. Kamu ve özel sektör yatırımları iklime ilişkin kaygılar, standartlar ve prensipleri göz önünde bulundurmamakla sorumlu tutulabiliyor. Yüksek emisyonlu veya çevreye zararı olan projeler veya faaliyetlere akan finansman duruşmalara konu oluyor.

İklim davalarının gün geçtikçe genişleyen kapsamı gelecekte nelerin dava konusu olabileceğine ilişkin eğilimleri de incelenmesi gereken önemli başlıklar arasına sokuyor. London School of Economics Grantham Araştırma Enstitüsü tarafından konuya ilişkin hazırlanan bir [rapora](#) göre yeniden ormanlaşma amacına yönelik önlemlerin başını çekeceği biyoçeşitlilik-iklim bağlantısı, kamu ve özel sektörün okyanusların korunmasına yönelik sorumlulukları, aşırı hava olayları nedenli kayıplar ve buna ilişkin sorumluluklar, metan gibi kısa ömürlü iklim kirleticilerinin etkileri ve fosil yakıtlar nedeniyle ülkeler arasında ortaya çıkabilecek ihtilaflar önümüzdeki yıllarda dava konusu olabilecek başlıklar arasında.

Dolayısıyla dünya ekosistem krizinin etkileri ile baş etmeye çalışırken iklim davalarının kapsamının da sadece iklim odaklı olmanın ötesine geçmeye başlayacağı anlaşılıyor. Bu önemli alanın nasıl evrileceğini izlemek ilgi çekici olacak.

Öne Çıkan Şirketler

BAM

BAMBOO CLOTHING

Ekosistem krizinin en yıkıcı etkilerini kontrol altına alma ve doğaya verdiğimiz zararı onarma çabalarında dünya iklimine, doğaya ve insana yönelik olumlu etkiler yaratma hedeflerine yönelmiş durumda. İş dünyası da buna dahil. Tekstil ve hazır giyim sektöründe faaliyet gösteren [BAM](#) Bambu Giyim bu çabayı gösteren firmalar arasında ön plana çıkıyor.

Hammadde temininden nihai ürünün ekonomik ömrünün sonuna kadar tedarik zincirinin doğa üzerindeki etkisine odaklanan BAM, ürünlerinin tasarım, üretim, satış, kullanım ve geri dönüşüm yöntemleri gibi her aşamasıyla özel olarak ilgileniyor. Bambu bitkisi pestisite ihtiyaç duymadığı, daha az karbon yaydığı, büyümek için daha az suya ihtiyaç duyduğu ve sert ağaçlara kıyasla %35 daha fazla oksijen saldığı için BAM, sektördeki pamuk veya polyester gibi geleneksel hammaddeler yerine bambu kullanmaya başlamış durumda. Bambu sadece doğada en hızlı büyüyen mahsul değil, aynı zamanda sert ağaçlardan beş kat daha fazla karbon tutan ve toprak sağlığını iyileştiren bir bitki.

BAM insan pozitif olma taahhüdü kapsamında küresel olarak 430 milyon kişiye istihdam sağlayan ve ortalama ücretlerin iyi bir yaşam için ihtiyaç duyulan seviyenin %45 altında olduğu tekstil ve giyim sanayisi içindeki tedarik zincirinde adil ücret ve muamele amacını hayata geçirmeye çalışıyor. Doğa pozitif olma çabaları kapsamında ise şirket, tamamen geri dönüştürülebilir ve biyolojik olarak parçalanabilen giysi üretimi için yeni malzemeler geliştirerek tamamen döngüsel bir üretim ve tüketim modeli benimsemiş durumda. Bu çabaları neticesinde BAM, 2022 yılında organik, geri dönüştürülmüş veya doğa bazlı elyaf kullanımını %95'in üzerine çıkarmış durumda. Sektördeki ürünlerin %80'den fazlasının çöp sahalarına atılacağı veya yakılacağı tahmin edilirken BAM, sertifikalı geri dönüştürülebilir ürün payını 2023 sonba-

har kreasyonunda %7'ye çıkarmış ve bu oranı 2025 yılına kadar %25'e yükseltmeyi hedefliyor. İklim pozitif olma çabaları kapsamında şirket, sırf "iklim pozitif" etiketi almak amacıyla satın alınan emisyon ofsetlerinden vazgeçmiş durumda. BAM bunun yerine Kapsam 1, 2 ve 3 karbon ayak izini belirlemiş ve bu emisyonlarını aktif olarak azaltmaya çalışıyor. Söz konusu karbon ayak izi Kapsam 3 çerçevesinde 2022 yılında 1489 ton karbondioksit salımına denk gelen ürünlerinin tüketiciler tarafından yıkanması ve imha edilmesi süreçlerini de içeriyor. BAM bunun yanı sıra şirket gelirinin, çalışanlarının ve ürünlerinin karbon yoğunluğunu da belirlemiş ve hepsinin azalan bir eğilimde olduğunu tespit etmiş durumda.

BAM ayrıca üyelerinin doğa pozitif planlar geliştirmesini hedefleyen [Nature Positive Business Pledge](#) kuruluşu üyesi bir şirket. Kuruluşça öngörülen doğa pozitif planlar şirketlerin doğaya etkilerinin verileştirildiği, bu etkilerine ilişkin bir sınırın belirlendiği ve doğaya bağımlılıkları ile etkilerine ilişkin hedeflerinin yer aldığı dokümanlar olarak öngörülmüş durumda. Bu planların amacı şirketlerin faaliyetlerinin uzun vadede doğa için net kazanç veya net pozitif sonuçlar doğurması.

Kısa Kısa...

1,5°C Hedefi Artık Gerçekçi Değil

Future Earth, the Earth League ve Dünya İklim Araştırma Programı (World Climate Research Program) tarafından iklim üzerine yapılan bir [çalışma](#), küresel ısınmayı sınırlamak için 1,5°C hedefinin ıskalanmasının artık kaçınılmaz olduğunu iddia ediyor. Çalışma, küresel ısınmanın bu yüzyıl bitmeden önce 1,5°C'yi geçeceğini ve bu artışın büyüklüğünü ve süresini en aza indirmenin hayati önem taşıdığını, bunun da fosil yakıtların hızlı ve kontrollü bir şekilde ortadan kaldırılmasıyla mümkün olduğunu belirtiyor.

Yunan Kasabası İklim Felaketi Sonrası Taşınıyor

Eylül ayında yaşanan ölümcül sel felaketinin ardından, Yunan kasabası Metamorfosi sakinleri, kendilerini gelecekteki iklim felaketlerinden korumak için kasabanın başka bir yere [taşınması](#) yönünde oy kullandı. Kasaba 1953 ve 1994 yıllarında da sular altında kalmıştı, ancak bu yıl 4-7 Eylül tarihleri arasında Tesalya bölgesini vuran sel felaketi kasabanın neredeyse tamamını sular altında bıraktı. Yıkımın ardından

Metamorfosi sakinleri yeni kasabalarını mevcut konumundan yaklaşık 8 kilometre uzakta inşa etme yönünde oy kullandı.

Amazon Ormanları İçin Bir Nefes

Brezilya tarafından açıklanan resmi verilere göre Amazon yağmur ormanlarında yaşanan kayıp bu yıl Kasım ayında bir önceki yılın aynı ayına göre neredeyse %64 oranında azalmış durumda. Bu oran Kasım ayında kaybedilen alanın 201,1 kilometrekareye tekabül ettiğini ifade ediyor. Brezilya, yasa dışı ormansızlaştırmayı 2030 yılına kadar sona erdirmeye hedefi belirlemiş durumda ve bu çerçevede ormansızlaşma oranı bu yılın ilk 11 ayında önceki yıla kıyasla yarıdan fazla düşerek 2018'den bu yana en düşük seviye olan 4.977 kilometrekareye gerilemiş durumda.

Yeşil Nobel Ödülü

Doğa, Nobel ödülü için fizik, kimya ya da edebiyat gibi spesifik bir alan değil ancak Alfred Nobel'in uzak yeğeni, bu

yıl Amazon yağmur ormanlarının koruyucularını [ödüllendiriyor](#). Marcus Nobel, ilk olarak geçtiğimiz yıl doğaya yapılan olumlu katkılar temelinde ödül vermeye başlamış ve bu yılın ödülü, Amazon ormanları konusundaki kararlılığından dolayı Brezilya'nın Manaus kentine verilecek.

Sıcak Hava Hiç de Havalı Değil

Lancet isimli kuruluşun 2023 Küresel [Raporu](#), ekosistem krizinin sağlıkla ilgili sonuçlarının ekonomik etkilerine odaklanıyor. Raporda, 2022 yılında ısıya maruz kalma nedeniyle yaşanan gelir kaybının GSYH'ye oranının Güneydoğu Asya'da %5 civarında, Afrika'da %4, Doğu Akdeniz'de ise neredeyse %2,5 olduğu belirtiliyor. Çalışma aynı zamanda aşırı sıcak nedeniyle 2022 yılında yaşanan 490 milyar saatlik çalışma süresi kaybının küresel GSYH'nin 863 milyar dolar küçülmesine yol açtığını da [ifade](#) ediyor. Rapora göre aşırı sıcaklardan en çok etkilenen sektör tarım olurken, onu inşaat, hizmetler ve imalat sektörleri takip ediyor.

Ekonomik Araştırmalar
ekonomikarastirmalar@tskb.com.tr

Meclisi Mebusan Caddesi No. 81
Fındıklı İstanbul 34427, Türkiye
T: +90 (212) 334 50 41 F: +90 (212) 334 52 34

TSKB Ekonomik Araştırmalar ürünlerine ulaşmak için aşağıdaki karekodu kullanabilirsiniz:

Dr. Burcu Ünüvar

Direktör
Baş Ekonomist

unuvarb@tskb.com.tr

Dr. Feridun Tur

Ekonomik Araştırmalar Müdürü

turf@tskb.com.tr

şakir Turan

Ekip Lideri
Makroekonomi ve Finansal Piyasalar

turans@tskb.com.tr

Can Hakyemez

Ekip Lideri
Enerji ve Kaynak Araştırmaları

hakyemez@tskb.com.tr

Dr. Buket Alkan

Yönetici
Kalkınma Ekonomisi

alkanb@tskb.com.tr

Cem Avcioğlu

Yönetici
Kalkınma Ekonomisi

avciogluc@tskb.com.tr

Dr. Emre Aylar

Yönetici Yardımcısı
Makroekonomi ve Finansal Piyasalar

aylare@tskb.com.tr

Başak Toprakcı

Uzman Yardımcısı
Enerji ve Kaynak Araştırmaları

toprakcib@tskb.com.tr

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası
www.tskb.com.tr

T: +90 212 334 50 50 F: +90 212 334 52 34

E: info@tskb.com.tr